

فکر ورزی و آزاداندیشی در منظومه فکری آیت‌الله‌العظمی سید علی خامنه‌ای

(مطالعه تطبیقی: نامه به جوانان غربی و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی)

(صفحات ۲۹ تا ۵۲)

علیرضا بیابان‌نورد سروسناتی^۱

پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۵

دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۸

چکیده

آزاداندیشی و فکر ورزی از اصول مهم شکل‌گیری تمدن‌ها و سپس استمرار و تداوم آن‌هاست. این دو اصل که لازم و ملزوم یکدیگرند، با تغییر و تحول در عرصه زیست فردی، اجتماعی و انسانی گسترش جهان ایرانی و اسلامی را با خود به همراه خواهند داشت و چه‌بسا در نظم ایجادشده پس از انقلاب اسلامی به شکل‌گیری و نضج تمدنی منجر شود. در اندیشه و سلوک عملی امامین انقلاب اسلامی ایران هم این دو نقش قابل‌توجهی داشته‌اند به‌گونه‌ای که وصیت امام خمینی (ره) و بیانات و مکتوبات مقام معظم رهبری سرشار از این دو مفهوم است، ضمن آنکه هر دو در گستره، کلام و اندیشه‌های ایشان به چشم می‌خورد. آنچه این مقاله در پی آن است، بررسی الگوهای فکر ورزی و آزاداندیشی در اندیشه و سلوک عملی مقام معظم رهبری با توجه به متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و نیز دو پیام و نامه رهبر انقلاب به جوانان اروپا و آمریکای شمالی و عموم جوانان و کشورهای غربی می‌باشد که در این مقاله با مقایسه و از طریق روش تحلیل متنی، این صورت‌بندی انجام می‌شود. در هر سه متن به‌نوعی رهبر انقلاب اسلامی ایران در ابتدا به تبیین و روشن‌گری و سپس دعوت به فکر ورزی و آزاداندیشی و راهکارهای رسیدن به فکر آزاد و باز، و رای تبلیغات رسانه‌ای پرداخته‌اند و در هر سه متن به‌نوعی ذهن آگاه و بیدار جوانان مورد خطاب قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: فکرورزی، آزاداندیشی، بیانیه گام دوم، پیام و نامه به جوانان غرب.

۱- بیان مسئله

سه متن مهم نگارش شده توسط مقام معظم رهبری یعنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و نیز نامه ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به جوانان اروپا و آمریکای شمالی و غرب را می‌توان همچون منشوری فراروی جوانان حقیقت‌طلب در سراسر جهان تلقی نمود. به طوری که در هر سه این متون رهبر انقلاب ایران با روشنگری و تبیین شرایط به‌خوبی به معرفی اسلام و نیز نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند و به‌نوعی هم‌زمان بااهمیت دادن به جوانان آن‌ها را مورد خطاب قرار داده‌اند. در مورد متن بیانیه تاکنون کارهای زیادی از جوانب مختلف صورت گرفته است، اما دو نامه رهبر به جوانان چندان مورد بحث و بررسی قرار نگرفته‌اند. از این رو این مقاله درصدد است با شیوه تحلیل متنی و با محوریت بررسی مفاهیم فکر ورزی و آزاداندیشی که دغدغه این سال‌های مقام معظم رهبری است به بررسی تطبیقی این سه متن مهم بپردازد. در واقع سؤال اصلی حاکم بر این مقاله آن است که منطق و الگوهای حاکم در اندیشه مقام معظم رهبری پیرامون اصل فکر ورزی و آزاداندیشی چیست؟ مقاله در نهایت معتقد است مقام معظم رهبری در متون مختلف و بیاناتشان فکر ورزی و آزاداندیشی را مهم‌ترین اصل در فرایند و تحقق تمدن بزرگ اسلامی می‌دانند و در رویکردهایشان معمولاً با روشنگری پیرامون شرایط حال حاضر آغاز و با تبیین علل وقایع و شرایط فعلی، چشم‌اندازی امیدبخش را فرا روی مخاطبان قرار می‌دهند چشم‌اندازی که با ذهن باز و اندیشه پویا و ورای تبلیغات رسانه‌ای می‌توان به آن دست یافت.

۲- ادبیات پژوهش

مفهوم آزاداندیشی و فکر ورزی

آزاداندیشی در نگاه اول و در یک معنای عام حکایت از رهایی اندیشه از پیش‌فرض‌ها و باورهایی دارد که بر ذهن انسان احاطه دارد و مانع از اندیشه، پیرامون واقعیات و حقایق می‌شود و به تعبیر یکی از محققان «به معنای نفی تحمیل پیش‌فرض‌های فلسفی و مبانی فرا نظری یک گفتمان خاص و تعمیم آن به مساحت کل علم، و نفی انحصار ملاک‌های علمی بودن تحقیق به شاخصه‌های تعریف‌شده آن گفتمان است. معیارهایی که ریشه در پیش‌فرض‌ها و مبانی فرا نظری گفتمانی خاص داشته باشد و بر روند تحلیل تأثیرگذار است» (عبد خدایی، ۱۳۹۹: ۱۸۳).

به زبانی دیگر اصل آزاداندیشی در برابر تعصب ورزی، تصلب عقیده و نظر، پایبندی به دگم‌های فکری یک‌گفتمان و تسلیم شدن در برابر معیارهای علمی آن و تحمیل و اجبار اندیشیدن در قالب و چهارچوبی خاص است. آزاداندیشی برای اولین بار در سال ۱۷۱۳ در نوشته‌های با عنوان «گفتاری در باب آزاداندیشی» توسط «آنتونی کالینز» به کاررفته است. کالینز آن را به مفهوم رهایی از تعصب ورزی به کاربرد؛ اما به تدریج در معنا و مفهومی ایدئولوژیک در متون مختلف به معنای پایبندی بی‌قیدوشرط به ضرورت رهایی از معارف دینی و دین‌ستیزی به کار گرفته شد.

در دین مبین اسلام که عنوان کامل‌ترین دین را با خود به همراه دارد، هدف اصلی همانا رسیدن انسان به کمال است و آزادی مهم‌ترین ابزار رسیدن به آن هست و انسان بدون آزادی هیچ‌گونه پیشرفتی در هیچ عرصه‌ای نخواهد داشت. از این رو اندیشه انسانی دارای اصالتی است که او را به حرکت واداشته و راه و مقصد او را مشخص و به او نشان می‌دهد و از این رو دستیابی به اندیشه‌ای صحیح و قابل‌اعتماد، همواره مهم‌ترین دغدغه انسانی است و ماهیت اندیشه نیز به گونه‌ای است که امکان تحمیل آن به دیگران وجود ندارد و افراد جامعه انسانی متناسب با قدرت فهم و تحلیل خود می‌توانند اندیشه‌های مختلف را درک و به‌زعم خود اندیشه‌ای را بر سایر اندیشه‌ها برتری دهند (خلعبری، ۱۳۹۷: ۵۹۶).

در واقع در اندیشه اسلامی درستی و اطمینان نسبت به صحت هر عملی وابسته به اندیشه‌ای دقیق و باهدفی معین است که در آن ماهیت، اهداف، ابزارها و شیوه‌های تحقق مشخص شده است. قرآن کریم به‌عنوان کتاب مرجع مسلمانان به‌عنوان کتابی راهنما و هادی مؤید جایگاه اندیشه ورزی و آزاداندیشی است و ضمن دعوت از پیروانش به دین‌داری، عمل بر مبنای آگاهی و آزادی را توصیه و تجویز می‌نماید (فرزانه، ۱۳۹۸: ۱۹۶). برابر با مفهومی قرآنی از آزاداندیشی، این مفهوم به معنای رهایی اندیشه از اسارت و قیدوبندهای درونی و بیرونی است که مانع از رسیدن به حق و حقیقت می‌شود (فرزانه، ۱۳۹۸: ۱۹۷).

درواقع جایگاه خلیفه‌اللهی انسان تنها و تنها از طریق آزاداندیشی و فکر ورزی محقق می‌شود و این جایگاه بدون برخورداری از آزادی و منحصراً آزادی در حوزه فکر و اندیشه مقدور نبوده و فاقد هرگونه ارزش است و به قولی، طبیعی است خداوند خواستار جانیشینی

دست‌وپابسته و فاقد آزادی نیست و اگر این‌گونه بود هیچ‌گونه مسئولیتی بر دوش وی نبود و اصل جانشینی همه خدشه‌دار می‌شد (لک زایی، ۱۳۹۴: ۱۰۷) و همان‌طور که در آیات ۱۷ و ۱۸ سوره «زمر» آمده است بندگان و طالبین واقعی حقیقت کسانی هستند که سخنان مختلف را می‌شنوند و از نیکوترین آن‌ها پیروی می‌کنند و در واقع از منظر قرآن اینان توسط خداوند هدایت شده‌اند و در زمره خردمندان هستند.

در نگاهی خلاصه از منظر قرآن آزاداندیشی می‌تواند مبنای انتخاب برتر باشد و این با خود، دین‌داری آگاهانه را به همراه خواهد داشت. دین‌داری‌ای که مبنای آن آزادی خواهد بود و این آزادی و آزادی اندیشی در واقع پیش شرط تحقق خلیفه الهی انسان است و به‌عنوان حقی الهی و همگانی توسط قرآن به رسمیت شناخته شده است (فرزانه، ۱۳۹۸: ۲۲۴-۱۹۵).

اهمیت آزاداندیشی و فکرورزی

اصل آزاداندیشی باعث به جریان افتادن ظرفیت‌های اندیشگی می‌شود، ظرفیت‌هایی که معطوف به مقوله تغییر و تحول در حوزه زیست فردی، اجتماعی و انسانی است و با خود توسعه‌ای متناسب، پایدار و همه‌جانبه را در عرصه زیست‌بوم ایرانی و اسلامی به دنبال خواهد داشت و با ساری و جاری شدن جریان آزاداندیشی و فکرورزی در عرصه‌های دین، دولت-ملت، جامعه مدنی و ... جریان توسعه‌ای مجال قابل توجهی در عرصه‌های مختلف پیدا می‌کند. در واقع فکرورزی و آزاداندیشی در ذات خود باعث رشد و جریان بخشی به تفکر برای ایجاد زمینه و عقبه فکری برای توسعه و رشد در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی می‌شود و در نهایت رشد همه‌جانبه جمهوری اسلامی را با خود به دنبال خواهد داشت و گام مهم و تازه‌ای در جهت نیل به سمت آرمان‌های انقلاب خواهد بود. با نگاهی جامع به موضوع اندیشه و اندیشه ورزی این مفهوم پیوندی ناگسستگی با آزاداندیشی دارد و یک فعالیت خلاقانه و مسئولانه به حساب می‌آید و در واقع تولید علم و فکر نیازمند آزاداندیشی است و این دو در نگاهی کلان لازم و ملزوم هم هستند.

در ادامه، این نوشته در تلاش است در خلال سه متن مهم از آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مد ظله‌العالی) به شیوه تحلیل متنی به مفهوم آزاداندیشی و فکرورزی و نیز الگوهای این مفاهیم از منظر ایشان بپردازد.

۳. روش پژوهش

روش تحلیل متنی (Textual Analysis) به‌عنوان یکی از روش‌های کیفی تحلیل داده‌ها به‌حساب می‌آید و به‌نوعی می‌تواند به روش کمی تحلیل محتوا منجر شود. (Morris, 2004) در این روش محتوای متون و ساختار و گفتمان آن‌ها مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد (Given, 2008). معمولاً از این روش برای بررسی عملکرد متون، شیوه و ساختار آن‌ها و روش‌های تولید معنا و ماهیت معانی تولیدشده، استفاده می‌شود؛ ضمن آن که کاربرد این روش سابقه بسیار طولانی‌ای نیز در اسلام دارد؛ به‌طوری‌که به‌گواهی برخی از اندیشمندان حوزه روش تحقیق برای اولین بار توسط «علی بن مدینی» در قرن دوم هجری به‌صورت جدی برای تحلیل متنی و طبقه‌بندی احادیث استفاده شده است (Sulami, 1999) اما در عصر جدید از این روش برای تحلیل جامعه‌شناختی اسناد سود برده می‌شود.

در روش تحلیل متنی محقق بر یک متن خاص متمرکز شده و در پی تعیین ویژگی‌های آن است و تلاش می‌کند آن را برای مقایسه و تقابل اهداف در دست‌های از متون مشابه قرار دهد و از این منظر معنا در متون سیاسی، دینی، فرهنگی و اجتماعی همواره از دل رمزها، قراردادهای و همچنین زمینه اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و ایدئولوژیک خاص خود نشأت می‌گیرد و همه این‌ها باهم خوانشی از متن را منتقل می‌نمایند. معمولاً این روش باعث افزایش درک ساختارمند از معنای متن در میان متون مختلف شده و با موشکافی دقیق و ظریف، درک عمیقی از ویژگی‌های شکلی و ساختاری متن را فراهم می‌نماید (عاملی، ۱۳۹۲). روش تحلیل متنی به‌طور معمول معطوف به مسئله است و پاسخ همین مسئله است که ما را نیازمند بیان، توصیف و تبیین درست مسئله می‌نماید و در مرحله بعد تصمیم به آن گرفته می‌شود که برای پاسخ به مسئله به سمت تحلیل چه متنی و با چه روشی حرکت شود.

بیشتر پژوهش‌های متنی به دلیل اهمیت سیاست در جهان امروز به سمت تحلیل رسانه‌ها، سخنرانی‌ها، بازنمایی‌ها و رویدادهای سیاسی می‌روند و سپس داده‌های گردآوری‌شده متنی کدگذاری و تحلیل می‌شوند و نتایج با پرسش‌های پژوهش مرتبط می‌شوند و پژوهشگر با ارائه تحلیلی از یافته‌های خود چیزی به حوزه دانش می‌افزاید یا دانش را در جهتی معطوف به حل مسئله هدایت می‌نماید (عاملی، ۱۳۹۲).

سؤالات عمده تحلیل متنی به شرح زیر هستند:

- ۱- زمینه زبان‌آوری بلاغی متن: چه کسی متن را تولید کرده است؟ مقصود نویسنده چیست؟ مخاطب هدف چه کسانی هستند؟
- ۲- ویژگی‌های خاص متن: به چه موضوعی یا سوژه پرداخته شده است؟ مخاطبان چگونه خطاب قرار گرفته‌اند؟ زمینه‌های مرکزی یا ادعاهای مطرح شده چیست؟ آیا شواهد یا توضیحی برای موضوع یا ادعاهای مطرح شده وجود دارد؟ ماهیت این شواهد یا توضیحات چیست؟
- ۳- بافت گسترده متن: چگونه متن به متون دیگری در همین راستا مرتبط است؟ (Lockyer, 2008)

۴. تحلیل

۴-۱. زمینه زبان‌آوری بلاغی متن

سخنی در باب شخصیت طراح و تولیدکننده سه متن بیانیه و نامه‌ها هر سه متن بیانیه گام دوم و نامه ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ را آیت‌الله‌العظمی سید علی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) منتشر کرده‌اند. شخصیت علمی و عملی ایشان در یک منظومه فکری و عملی گسترده‌ای قرار می‌گیرد. ایشان دارای شخصیتی نظریه‌پرداز، تئوریسین و استراتژیست می‌باشند که هم‌زمان با فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی به‌عنوان کنشگری فعال در عرصه سیاسی و اجتماعی مطرح بوده‌اند. در اینجا با شخصیتی مواجه هستیم که هر سه رکن نظام بینشی، منشی و کنشی را دارا هستند که این را می‌توان در خلال سخنان و نوشته‌های ایشان دریافت (خامنه‌ای، ۱۳۹۶). در نگاهی گذرا به شخصیت فکری و عملی ایشان، می‌توان گفت توحید، محور و هسته مرکزی این منظومه است و اندیشه توحیدی در شاخه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی نظام فکری ایشان ساری و جاری است و همه تفکرات و مواضع ایشان بر اساس نظام فکری توحیدمحور بنیان نهاده شده و همین مطلب است که باعث شده است؛ مواضع ایشان به‌ویژه در عرصه سیاست خارجی برای بخشی از جریانات سیاسی قابل‌درک نباشد و سخنان و بیانات ایشان در سیاست بر همین مبنا است و نه صرفاً یک تحلیل و موضع صرف سیاسی.

پس از توحید، ایشان دارای نگاهی تمدنی نیز می‌باشند و در واقع همان نگاه توحیدی، زمینه‌ساز تشکیل تمدنی توحیدمحور است از این منظر دارای دیدی فرآیندی است و همین نگاه بر سه متن بیانیه و نامه‌های ایشان حاکم است و به‌نوعی عناصر

خودسازی، دولت‌سازی و جامعه‌سازی به‌عنوان شاخصه‌های شکل‌گیری و تحقق تمدن بزرگ اسلامی در آن به چشم می‌خورد (خسرو پناه، ۱۳۹۶).

ایشان در نگاهی جامع‌نگر به علوم مختلف تجربی و مهندسی توجه ویژه‌ای دارند و صاحب سبک و ابداع و تولید در عرصه علوم انسانی نیز هستند به‌عنوان مثال مفاهیمی چون «بیداری اسلامی» و یا «پیچ تاریخی» و... از ابداعات لغوی ایشان است که همگی بر پایه‌یک نظام فکری منسجم بوده است و به‌وضوح مشخص است که اندیشه مقام معظم رهبری در یک نگاه اندیشه امام است و در سطحی بالاتر در زمینه و زمانه اندیشه جامع شیعه مطرح شده است (بیابان‌نورد و همکاران، ۱۳۹۸؛ بیابان‌نورد و همکاران، ۱۴۰۰).

ایشان در زمینه‌های ادبیات فارسی، ادبیات عرب، ادبیات و هنر جهان، فقه و اصول، فلسفه و کلام، جریان‌شناسی روشنفکری، تاریخ (اسلام، علم و تمدن اسلامی، تاریخ معاصر ایران و روشنفکری و تاریخ جهان) تفسیر قرآن، حدیث و نهج‌البلاغه، حوزه فکری جوانان و غیره تخصص دارند و منظومه فکری ایشان شامل انسان، آگاهی و اراده، جهان‌بینی، فرهنگ، ساختار، جامعه، نسبت بین عامل و ساختار، انحطاط فرهنگی، تهاجم فرهنگی، انقلابی بودن، ایدئولوژی اسلام، توحید، ولایت، تسخیر فرهنگی، تحول و تکامل در انقلاب و غیره می‌باشد.

در افکار و منظومه فکری ایشان، انسان دارای آگاهی و اراده پایه‌ای‌ترین کلیدواژه محسوب می‌شود و وجه تمایز انسان با سایر موجودات را آگاهی و اراده او می‌دانند و مفهوم حرکت نیز از مفاهیم مرتبط با همین کلیدواژه است که در تفکر ایشان به چشم می‌خورد. ایشان انسان را موجودی مختار و آگاه و دارای حرکت می‌دانند و با این نگاه انسان دارای کنش می‌شود و این حرکت نیاز به جهان‌بینی مستدلی دارد که طرح کلی‌ای از زندگی انسان ارائه می‌دهد و این جهان‌بینی منجر به نوعی ساختار فکری می‌شود که باید به ایمان و عمل تبدیل شود به‌گونه‌ای که از شاکله فکری ساختاری اجتماعی شکل می‌گیرد و از همین روست که در گفته‌ها و نوشته‌ها و به‌ویژه در سه متن موردبررسی توسط این مقاله فکر ورزی و آزاداندیشی بناست زیربنای تحول و حرکتی تمدن‌آفرین شود که ایمان و عمل را به خود به همراه دارد.

۴-۲. مقصود نویسنده از نگارش این سه متن

مقام معظم رهبری در چهلمین سال پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۹۷ اقدام به

نگارش متن «بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی» نموده‌اند و در آن دو بخش «دستاوردها و شناخت تاریخ انقلاب و آسیب‌شناسی آن در یک مسیر چهل‌ساله» و «آینده چشم‌انداز آرمان‌های انقلاب» را شرح و بسط داده‌اند.

در این بیانیه که با مرور تجربه چهل‌ساله صورت گرفته است با رویکردی نوآورانه و خلاق و با بهره‌گیری از نگاهی تاریخی و با روایتی واقع‌بینانه از اصل انقلاب اسلامی، چالش‌ها، بحران‌ها، عبرت‌ها، دستاوردها و ظرفیت‌ها مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند و با روند سیر به سوی تمدن نوین اسلامی و با تکیه بر شناخت مزیت‌های کلیدی و الزامات جهش در چله دوم انقلاب، ضمن تجویز راهبردهای اساسی و با تصریح به الزامات درونی و حفظ ساحت بیرونی، تحولات عمیق و گسترده‌ای را نوید داده‌اند. این بیانیه در واقع چونان نقشه راهی روشن و مبتنی بر امید واقع‌بینانه و خوش‌بینی است که در پی انتقال هوشمندانه میراث انقلاب به نسل جدید و در کنار آن تذکر به وظیفه مسئولان و مدیران و مسئولیت‌آفرینی برای نسل جوان است تا این حرکت عظیم الهی را به تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای ظهور دولت کریمه و ولایت حضرت مهدی (عج) متصل نماید (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

نامه ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به جوانان اروپا و آمریکای شمالی (غرب)

این دو نامه و پیام گرچه کوتاه هستند اما بسیار پرمحتوا و راهبردی به نگارش درآمده‌اند و حکایت‌گر دیپلماسی فعال جمهوری اسلامی است و یادآور پیام امام خمینی (ره) در خطاب به گورباچف رهبر شوروی است که او را دعوت به مطالعه عمیق اسلام و منابع ناب کردند. در این دو نامه به‌طور مستقیم درباره اسلام و نیز تصویر و چهره‌ای که از اسلام به مردم غرب معرفی می‌شود؛ سخن گفته شده است و مردم غرب را به‌طور بلا واسطه به شناخت اسلام و رای‌پیش‌دآوری‌ها و تبلیغات منفی ترغیب می‌شوند و هدف نگارش آن‌ها آن است که مردم غرب، اسلام را به‌طور مستقیم و بی‌واسطه بشناسند. دید حاکم بر هر دو نامه آن است که اسلام توسط رسانه‌ها و هیاهوی سیاستمداران غربی در حاله‌ای از اسلام هراسی و ارائه تصویر نادرستی از این دین، به غرب معرفی شده است (ثمالی، ۱۳۹۳: ۹-۱۷). این دو نامه با جامعیتی خاص خود در زمانی بسیار مناسب و با اشاره‌هایی راهبردی به بیان چالش‌ها و تهدیدها فراروی شناخت اسلام به نگارش درآمده‌اند (رمضانی، ۱۳۹۳). این نامه‌ها دقیقاً زمانی منتشر شدند

که تمرکز زیادی روی اسلام و مسلمانان به‌ویژه پس از مسئله شارلی ابدو و نیز چند حمله تروریستی صورت گرفته است و در تلاش است ویرای تبلیغات رسانه‌ای و گروه‌های منحرف غربی، روح بیدار جوانان غربی را از طریق استدلال عقلانی مورد خطاب قرار دهد تا به اسلام ویرای عملکرد منفی گروه‌های تروریستی و سلفی و نیز دید ایجادشده و قالب توسط رسانه‌ها که زاده همان تفکر سیاستمداران غربی است؛ با مراجعه مستقیم به متون اسلامی توجه شود و از این طریق اسلام معرفی شود (بنگاش، ۱۳۹۳).

۴-۳. مخاطب هدف سه متن بیانیه و نامه‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

مخاطب بیانیه گام دوم همه آحاد مردم ایران و حتی فراتر از آن، این بیانیه همچون منشوری برای جهانیان حق‌طلب است؛ اما مخاطب خاص آن جوانان هستند که از سازندگان اصلی چله دوم انقلاب و آفرینندگان تمدن نوین اسلامی در قرن پانزدهم ه.ق می‌باشند. نویسنده از منظر اندیشمندی آگاه به آرمان‌خواهی جوانان، جوانان را مورد خطاب قرار می‌دهد و کلید‌گشایش و حل‌گره‌ها را به دست آنان می‌داند؛ چون روحیه جوانان می‌تواند فاصله بین واقعیات و بایدها را طی کند. او در تلاش است احساس مسئولیت جوانان را مورد هدف قرار داده و همان‌گونه که امام(ره) در وصیت‌نامه جوانان را مورد خطاب قرار داده‌اند؛ روحیه انقلابی‌گری اینان را برخلاف روحیه محافظه‌کاری ترجیح می‌دهد. ایشان در این بیانیه با ارائه داده‌های تاریخی خطاب به جوانانی که آن را تجربه نکرده‌اند به دنبال انتقال دقیق و درست این تجربه به او بی می‌آیند؛ تجربیاتی که شاید در حجاب معاصرت درست فهمیده نشده‌اند. البته بیانیه گام دوم مخاطبان وسیعی دارد که از دشمنان انقلاب گرفته تا عموم آزادی‌خواهان جهان و عموم ملت ایران و نیز مسئولان و مدیران را در برمی‌گیرد.

متن دو نامه و پیام

در دو نامه و پیام نیز جوانان مورد خطاب قرار گرفته‌اند؛ چون جوانان برای پذیرش واقعیت معمولاً ذهن مهیاتری دارند و چیزها را از طریق تفکر عقلانی می‌پذیرند و انتظار آن است ویرای اسلام هراسی، به این پیام‌ها توجه کنند. نویسنده در متن هر دو نامه صریحاً اشاره کرده‌اند که روی سخنان با سیاستمداران نیست چراکه آن‌ها اخلاق را از سیاست خود جدا کرده‌اند اما در مورد جوانان این‌طور نیست و آنان توان بیشتری برای دیدن حقیقت دارند و احتمال بیشتری وجود دارد که آن را بپذیرند.

جوانان معمولاً ذهن کنجکاو دارند و در صورتی که حقایق و واقعیت‌ها و رای تبلیغات رسانه‌ای به آن‌ها عرضه شود؛ خواهند پذیرفت و واقعیت را خواهند دید. کما اینکه در بیشتر جنبش‌های آمریکا و اروپا این بیداری توسط جوانان کاملاً مشهود است و مشاهده شده است و اکثر فعالین جنبش‌ها در غرب جوانان بوده‌اند (عرب یوسف آبادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵-۲۲).

جدول ۱- تحلیل متنی نامه‌های مقام معظم رهبری به جوانان غرب

تحلیل متنی نامه‌های مقام معظم رهبری به جوانان غرب و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی (ویژگی‌های خاص)		ویژگی‌های خاص متن
روشنگری در مورد انقلاب و آرمان‌ها، دستاوردهای انقلاب اسلامی، ظرفیت‌های شگفت تاریخی، یاری‌های الهی، اشاره به هشت محور مهم، پیشنهادات در مورد آینده انقلاب	بیانیه	
طرح توصیه و خواسته به جوانان، شناخت بی واسطه، مراجعه به منابع اصیل و دست‌اول نسبت به اسلام، اشاره به ظلم و ستم غربی‌ها، تناقضات غرب در رفتار با جهان اسلام، استعمار، استثمار، بی‌بندوباری حاکم بر تمدن غربی	نامه‌ها	
استدلال عقلی و با ذکر شواهد، بحث مستدل، اشاره به آنچه که هست و آنچه که باید باشد	بیانیه	نحوه خطاب قرار دادن مخاطب
استدلال عقلی و با ذکر شواهد، بحث مستدل، اشاره به آنچه که هست و آنچه که باید باشد	نامه‌ها	
تشریح شرایط ورود انقلاب به مرحله خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی، فطری بودن شعارهای انقلاب، آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، غرب، عقلانیت و برابری	بیانیه	زمینه‌های مرکزی (ادعاهای مطرح شده)
ایجاد نفرت و ترس نسبت به اسلام توسط دولت‌های غربی، اشاره به ماهیت تروریسم در نقاط مختلف دنیا از جمله فرانسه و یا فلسطین و عراق و ...	نامه‌ها	
رژیم فاسد و وابسته پهلوی، بر هم خوردن معادلات جهان به تبع انقلاب، پدید آمدن جهان سه‌قطبی، تشکیل	بیانیه	شواهد و توضیحات برای موضوع

حکومتی مردمی، تشکیل و تقویت عنصر اراده ملی ، عدالت، گفتمان ایستادگی و مقاومت			
رفتارهای غیرصادقانه غرب با سایر ملت‌ها، نمونه‌های اسلام هراسی، مبانی هویت "دیگر" غربی ، عملکرد منفی غرب در برابر اسلام، ایجاد، تسلیح و تقویت گروه‌های تروریستی نظیر القاعده و طالبان و ... ، پشتیبانی از تروریسم دولتی اسرائیل، از بین بردن زیرساخت‌های اقتصادی و صنفی کشورهای مسلمان	نامه‌ها		

۴-۴. ویژگی‌های خاص سه متن بیانیه و نامه‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

موضوع و سوژه محوری متن

بیانیه گام دوم

متن بیانیه ابتدا با روشنگری در مورد انقلاب و آرمان‌های آن آغاز شده است. در این متن به دستاوردهای انقلاب اسلامی اشاره شده و ضمن تبیین جایگاه ایران در ابعاد مختلف در بازه زمانی چهل سال اول انقلاب، به آسیب‌شناسی وقایع اتفاقیه پرداخته شده است و در سراسر بیانیه دیدگاهی آزاداندیشانه و حتی منتقدانه به سمت پیشرفت موج می‌زند. قسمت اول بیانیه به منظور معرفی و تعریف چشم‌انداز آینده و به عنوان سنگ بنای قسمت دوم و روشنگری در مورد چهل سال اول نگاشته شده است. در این بیانیه نویسنده ظرفیت‌های شگفت تاریخی را بر شمرده‌اند و به نصرت‌های الهی در مسیر انقلاب اشاره کرده‌اند و در عین توجه به کامیابی‌ها و دستاوردهای عظیم، به ذکر چالش‌ها، بحران‌ها، آسیب‌ها و غفلت‌ها پرداخته‌اند و به نوعی از اهمیت جهانی آن سخن به میان آورده‌اند و در واقع غرض ایشان از نگارش این متن توجه به مسئله محوری و کلیدی انتقال دستاوردها به نسل بعدی است و پیام اصلی بیانیه در واقع انقلابی ماندن برای رسیدن به پیشرفتی پایدار است. در این بیانیه در یک جمله کوتاه به آرزوها و آرمان‌های بزرگ ملت ایران، مسیر طی شده در چهل سال اول انقلاب، شرایط فعلی و مسیر پیش رو پرداخته شده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

اهم ویژگی‌های منحصر به فرد بیانیه

۱- در ابتدای بیانیه به دستاوردهای انقلاب اسلامی در حوزه‌های مختلف علم و فناوری، معنویت اخلاق و غیره آن‌هم در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... اشاره شده است

۲- در قسمت اول بیانیه به آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی در گام اول پرداخته شده است و از این آسیب‌شناسی به‌عنوان عزیمت گاهی برای پیشنهادها و توصیه‌های قسمت دوم بیانیه و در واقع گام دوم استفاده شده است.

۳- آینده و چشم‌اندازهای پیش روی انقلاب اسلامی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

۴- نقش جوانان در ساختن آینده انقلاب اسلامی در متن بسیار پررنگ و قابل توجه است.

۵- روشنگری درباره شرایط جمهوری اسلامی ایران به جایگاه این کشور در منطقه و جهان اشاره شده است.

۶- به ۸ محور مهم برای گام دوم اشاره شده است.

۷- پیشنهادهای برای آینده انقلاب و نحوه وصول مطالبات از دولت‌مردان و نیز چشم‌انداز آرمان‌های انقلاب مطرح شده‌اند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

اهم ویژگی‌های منحصر به فرد نامه‌ها

نامه سال ۱۳۹۳

در این نامه نویسنده ضمن طرح توصیه و خواسته‌هایی، از جوانان خواسته‌اند درباره انگیزه سیاه‌نمایی‌های گسترده علیه اسلام پرسش و دست به کاوش‌های عمیق جهت فهم دقیق موضوع بزنند و در این مسیر به شناخت دقیق و مستقیم و بی‌واسطه از دین اسلام، چیستی و ماهیت آن بپردازند؛ چون شناختی بی‌واسطه و با دوری جستن از اغراض و اهداف آلوده و رجوع به منابع اصیل و دست‌اول (از طریق رجوع به قرآن و آشنایی با زندگی پیامبر (ص)) به‌دور از تبلیغات رسانه‌ای در فهم اسلام بسیار راهگشا خواهد بود. نویسنده نامه خطاب به جوانان، ضمن مخاطب قرار دادن عقل آن‌ها و از طریق استدلال عقلی پیشرفت‌های اسلام در قرون متمادی را به‌منظور فهماندن این نکته که آموزه‌های اسلامی آموزه‌های اصیلی است؛ متذکر می‌شوند. مقام معظم رهبری در این نامه خطاب به

جوانان اشاره می‌کنند که نظام سرمایه‌داری با چهره‌پردازی‌های موهن به ایجاد سدی عاطفی و احساسی دست‌زده است که امکان داوری بی‌طرفانه را سلب می‌کند و از جوانان غربی می‌خواهند که برای خود و محیط پیرامون بر مبنای انصاف، فضایی را فراهم آورند که منجر به کشف حقیقت شده و از فرصت‌ها برای فهم صحیح و درک بدون پیش‌داوری در مورد دین اسلام استفاده کنند و تلاش کنند اسلامی بدون تبلیغات سوء غربی‌ها را به آیندگان معرفی نمایند تا حقیقت مشخص شود (خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

ویژگی‌های منحصر به فرد نامه ۱۳۹۳

- ۱- اشاره به علت انتخاب و خطاب قرار دادن جوانان به‌طور واضح و مبسوط
- ۲- بررسی دید القائی نظام سرمایه‌داری در مورد اسلام و علت ارائه این چهره از این دین الهی

۳- طرح مبحث اسلام‌هراسی و اشاره به علل آن

۴- اشاره انتقادی به تاریخ غرب و ظلم و ستم کشورهای غربی به مردم خود و جهان از گذشته تا به حال

۵- اشاره به مفهوم «دیگری» و در اینجا اسلام در برابر غرب، به‌منظور و با نیت هراس افکنی و نفرت پراکنی (خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

نامه سال ۱۳۹۴

نویسنده نامه دوم در این متن نیز از جوانان غربی خواسته است که شناخت درستی از دین اسلام کسب نمایند و با ژرف‌بینی و عمق‌اندیشی لایه‌های مختلف اسلام را از طریق متون اصیل دریافت کنند و تحت تأثیر تعابیر شرقی و غربی و مکاتب مختلف قرار نگیرند و از تجربه‌های ناگواری که زاده تمدن غربی است؛ پرهیز نمایند و در پی آن باشند که پس از شناختی عالمانه بنیان‌های یک تعامل صحیح و شرافتمندانه با مسلمانان را پایه‌گذاری کنند.

مقام معظم رهبری هم‌چنین در این نامه از مخاطبان خود درخواست می‌کند لایه‌های ظاهری و فریبنده جامعه خود را شکافته و گره‌ها و کینه‌ها را بیابند و آن‌ها را پاک کنند و روش سرمایه‌داری برای غبارآلود کردن فضا به‌منظور جلوگیری از فهم صحیح و روشن شدن حقیقت را کنار بزنند و از ناملایمات روزگار رها شوند و به دنبال ساخت آینده‌ای روشن باشند. تنها از این طریق است که سرنوشت غرب جدای از

وضعیت نابسامان فعلی تعریف می‌شود. در غرب باید ذهنیت آمیخته با تزویر (ذهنی که هنرش پنهان کردن اهداف دور و آراستن اغراض مودیانه است) اصلاح شود و این باعث می‌شود اندیشه خشونت را جای خود را به آرامش و امنیت بدهد؛ آرامش و امنیتی که جهانیان را به صلاح و رستگاری نزدیک می‌کند (خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

ویژگی‌های منحصربه‌فرد نامه ۱۳۹۴

۱- در متن این نامه علت نگارش نامه و گفتگو با جوانان به‌خوبی تشریح شده است.
۲- ضمن اظهار تأسف نسبت به شرایط پیش‌آمده تروریست در غرب، با توجه به حوادث آن سال فرانسه و اشاره به زمینه‌های پدید آمدن آن به موارد مشابه تروریست در جهان اسلام که هیچ‌گاه مورد توجه قرار نبوده است و حتی غرب مسبب آن‌ها بوده است پرداخته شده است.

۳- درد مشترک تروریسم برای همه جهانیان با تأکید بر نقش تروریسم در عقب‌ماندگی جهان اسلام و صدمه به آن مورد بررسی قرار گرفته است.

۴- از حمایت‌های غرب و نظام سرمایه‌داری غربی و رسانه‌ها و سیاستمداران غربی نسبت به تروریسم هدفمند در جهان اسلام سخن به میان آمده است.

۵- به سرکوب اندیشه‌های روشن برخاسته از مردم‌سالاری‌های موجود در جهان اسلام توسط غرب و سیاستمداران غربی اشاره شده است.

۶- از برخوردهای دوگانه غرب با جنبش بیداری در جهان اسلام سخن به میان آمده است.

۷- تضاد و تناقض در رفتارهای غرب با جهان اسلام برشمرده شده است.

۸- تروریسم دولتی اسرائیل در سرکوب جنبش آزادی‌بخش و به‌حق فلسطین به‌عنوان یکی از شواهد عمده ذکر و رفتار کاملاً جانب‌دارانه سازمان‌های بین‌المللی به‌ظاهر مستقل نسبت به این مسئله سخن به میان آمده است.

۹- از اندیشه خشونت‌زایی که توسط نظام‌های سیاسی غربی به‌عنوان محملی برای ایجاد امنیت و آرامش جهانی استفاده می‌شود به‌عنوان عامل تمام مشکلات مطرح شده است.

۱۰- تلاش‌های غربی برای یکسان‌سازی فرهنگی با تحمیل فرهنگ خود به سایر کشورها و کوچک و حقیر شمردن فرهنگ‌های مستقل.

- ۱۱- اشاره به عدم توانمندی فرهنگ غرب در جانشینی فرهنگ‌های بومی.
- ۱۲- اشاره به دو عنصر پرخاشگری و بی‌بندوباری اخلاقی به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی فرهنگ غرب که مثال مهمی برای غیرقابل‌جانشینی بودن فرهنگ‌های بومی است.
- ۱۳- اشاره به استعمار غربی و تلاش برای تغییر فرهنگ‌های بومی به‌منظور یکسان‌سازی و تبعیت این فرهنگ‌ها از غرب.
- ۱۴- اشاره به پرورش تندروی در جهان اسلام.
- ۱۵- اغلب جمله‌ها و گزاره‌ها جهت روشن کردن اذهان بیدار به‌صورت سؤالی مطرح‌شده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

۴-۵. نحوه خطاب قرار گرفته شدن مخاطبان

بیانیه و نامه‌های اول و دوم

مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم مردم ایران و ازجمله جوانان را از طریق استدلال عقلی و با ذکر شواهد مورد خطاب قرار می‌دهند و سعی می‌نمایند با شواهد و مثال‌های فراوان و دقیقاً مستدل و از راه تبیین، مسائل مدنظر خود را مطرح نمایند. ایشان معمولاً در بیانات خود ابتدا شرایط موجود در مورد مسئله را به‌خوبی تشریح می‌نمایند و از جوانب مختلف آسیب‌شناسی می‌کنند و درواقع «آنچه هست» و واقعیات را مطرح می‌کنند و سپس «آنچه باید باشد» و آرمان‌ها را فرا روی مخاطبان قرار می‌دهند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷). در هر سه متن فوق هم دقیقاً با روشنگری شرایط فعلی شروع شده است. در بیانیه گام دوم ابتدا شرایط انقلاب ایران از اول انقلاب تا چهل سال اول شرح و بسط داده شده است و پس‌از آن قدری شرایط حال کشور و جایگاهی که هم‌اینک جمهوری اسلامی ایران در آن قرار گرفته است، تشریح شده است و سپس به شرایط پیش رو و بایدها و نیایدهای گام دوم انقلاب پرداخته شده است.

در دو نامه مدنظر هم مقام معظم رهبری شرایط جوامع غربی و وضعیت ایجاد فضای تبلیغاتی علیه اسلام توسط سیاستمداران در رسانه‌های غربی را تشریح کرده‌اند و ضمن روشنگری پیرامون شرایط حال حاضر، راهبردها و پیشنهادهای در زمینه شناخت بی‌واسطه اسلام مطرح نموده‌اند. در نامه ۱۳۹۳ ایشان با طرح چند پرسش عمیق ازجمله پرسش از علل هراس افکنی و نفرت پراکنی نسبت به اسلام و مسلمانان، با بیان علل تلاش برای در حاشیه قرار گرفتن و انفعال اسلام، علل پنهان معانی و ارزش‌های اسلام به‌عنوان مانعی

برای برنامه‌های قدرت‌های بزرگ و علل معرفی و تصویرسازی غلط از اسلام سعی کرده‌اند؛ مخاطبان را نسبت به اهمیت موضوع آگاه نمایند (خامنه‌ای ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴). در نامه ۱۳۹۴ نیز دقیقاً ضمن اشاره به تروریسم، وحشت‌افکنی و خشونت به‌عنوان درد مشترک، از علل آن که همانا سیاست‌های کشورهای غربی است بحث به میان آمده است. سیاست‌هایی که از راه ایجاد، تقویت و تسلیح القاعده، طالبان و... صورت گرفته است (خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

۴-۶. زمینه‌های مرکزی یا ادعاهای مطرح شده

از مباحث مهم بیانیه گام دوم تشریح شرایط ورود انقلاب به مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است. انقلاب ایران برخلاف سایر انقلاب‌ها هدف اصلی و آرمان‌های انقلابی را حفظ و چهل سال را علی‌رغم پستی و بلندی‌های فراوان بدون خیانت به آرمان‌هایش طی کرده است. این انقلاب به دلیل فطری بودن شعارهایش یعنی آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزب، عقلانیت و برابری که شعارهایی برخاسته از فطرت انسان است و به جامعه انسانی متعلق است، توانسته است جایگاه ویژه‌ای را در جهان امروز داشته باشد. تفکر انقلابی موجود در ایران دارای انعطاف بوده و آماده تصحیح خطاهای خود است و به هیچ بهانه‌ای از ارزش‌های خود که بایمان مردم آمیخته است فاصله نمی‌گیرد و برعکس سایر انقلاب‌ها پس از نظام‌سازی دچار رکود و خموشی نشده و بین جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی آشتی برقرار کرده و تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند. جمهوری اسلامی به‌عنوان نظامی برخاسته از این انقلاب متحجر و در برابر پدیده‌ها فاقد احساس و ادراک نیست، اما به اصول خود نیز پایبند است و خطوط اصلی خود را هرگز فراموش نمی‌کند و در حال طی فاصله بین باید‌ها و واقعیت‌هاست که در گام دوم توسط نسل جوان مؤمن و دانا رقم خواهد خورد (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

نامه ۱۳۹۳

در این نامه سیاستمداران و دولتمردان به دلیل جدا کردن راه خود از صداقت و درستی مورد خطاب قرار نگرفته‌اند و به‌طور مشخص در مورد اسلام و چهره‌ای که در غرب از این دین الهی معرفی شده است، صحبت به میان آمده است. نظام‌های سیاسی غرب به‌ویژه پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی نوع تبلیغ خاصی همراه با تلاش‌های فراوان برای ترسناک جلوه دادن اسلام را پیشه کرده‌اند و تلاش کرده‌اند از راه تحریک

احساس رعب و نفرت در ملت‌های غربی ذهنیت اشتباهی را ایجاد نمایند. دولت‌های غرب از راه تحقیر و ایجاد نفرت و ترس از «دیگری» در تلاش بوده‌اند با هراس افکنی و نفرت پراکنی، اسلام و مسلمانان را مورد هدف قرار دهند (خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

نامه ۱۳۹۴

در نامه ۱۳۹۴ رهبر به عموم جوانان کشورهای غربی از رنج‌هایی که عموم انسان‌ها از سیاست‌های غلط نظام‌های غربی برده‌اند، سخن به میان آمده است و ماهیت تروریسم چه در فرانسه یا فلسطین و عراق و لبنان و سوریه و... یکی انگاشته شده است. تروریسم به‌عنوان درد مشترک بشریت در تمام کشورهای دنیا، قربانی‌های خاص خود را دارد و این که در کجا اتفاق می‌افتد از اهمیت موضوع کم نمی‌کند (خامنه‌ای ۱۳۹۴).

ارائه شواهد و توضیحاتی در مورد موضوعات و ادعاهای مطرح‌شده

بیانیه مقام معظم رهبری پس از طرح زمینه‌های مرکزی شواهدی را برای اثبات آن‌ها می‌آورند. این انقلاب از نقطه صفر شروع شده است و رژیم فاسد و وابسته و مستقل را به کناری نهاده و با وجود عدم تجربه پیشینی و هیچ الگویی در این جهان و بر مبنای ایمان و معرفت اسلامی، راه خود را آغاز کرده و بسیاری از مفاهیم را در دل خود پدید آورده یا بازتعریف نموده است.

انقلاب اسلامی معادلات روز جهان را برهم زد و جهان دوقطبی را به جهانی سه‌قطبی مبدل ساخت و پس از فروپاشی شوروی نیز تقابل دو گانه «اسلام و استکبار» را پدید آورد و با مدیریتی جهادی و اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم» پیشرفت‌های فراوانی را در عرصه‌های مختلف به ثمر رسانید. چهل سال جهاد و افتخارات درخشان و پیشرفت‌های شگفت‌آور و اگر شرایط این چهل سال با مدت‌های مشابه در انقلاب فرانسه و اکتبر روسیه و هند مقایسه شود به‌درستی می‌توان خیره‌کنندگی آن را دریافت. انقلاب ایران رژیمی استبدادی را به حکومت مردمی و تبدیل و عنصر اراده ملی را به‌عنوان جان‌مایه پیشرفت همه‌جانبه و حقیقی وارد مدیریت کشور نموده و جوانان را میدان‌دار اصلی حوادث و عرصه‌های مدیریتی نمود. ثبات و امنیت و حفظ تمامیت ارضی کشور، موفقیت در عرصه‌های علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی، به اوج رسانیدن مشارکت مردمی و خدمت‌رسانی، ارتقای شگفت‌آور بینش سیاسی آحاد مردم، سنگینی کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات کشور، افزایش

چشمگیر معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه، ایستادگی در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان و... همه و همه از دستاوردهای قابل اثبات برابر داده‌ها و حتی اقرار همگان هست و کار به جایی رسیده است که دیگر امروز سخن از کوتاه کردن دست بیگانگان نیست بلکه سخن از حضور ایران مقتدر و به خطر افتادن منافع نامشروع کشورها و زورگویان غربی است (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

نامه ۱۳۹۳

تاریخ غرب سرشار است از رفتارهای غیر صادقانه و مزورانه دولت‌های غربی با سایر ملت‌ها و فرهنگ‌های جهان است دوره‌های برده‌داری، استعمار، ستم بر رنگین‌پوستان و غیر مسیحیان، خونریزی‌های بین مذاهب کاتولیک و پروتستان و یا همین اواخر جنگ‌های جهانی اول و دوم که هر کدامشان برای اثبات عدم حقانیت غرب کافی است؛ اما غرب و کشورهای غربی بازهم به راه خود ادامه می‌دهند و این بار صف‌بندی‌های خود را در برابر اسلام و با ایجاد اسلام‌هراسی و ارائه تصویری مخوف از اسلام دنبال می‌کنند؛ گویی هویت غرب با ساختن و ایجاد «دیگری» معنا می‌یابد. غرب هم‌اینک با استخدام و پرورش تروریست‌ها آن‌ها را به‌عنوان نمایندگان اسلام معرفی می‌کند، آن‌ها با ایجاد چهره‌پردازی‌های موهن و سخیف بین جوانان حق‌طلب و واقعیت، سدی عاطفی و احساسی را ایجاد می‌کند تا امکان داوری بی‌طرفانه را از آن‌ها سلب نماید (خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

نامه ۱۳۹۴

در این نامه به ذکر شواهدی برای اثبات عملکرد منفی غرب در معرفی چهره‌ای نامطلوب از اسلام به رنجی که مردم کشورهای عراق، یمن، سوریه و افغانستان طی سال‌های متمادی تحمل کرده‌اند، پرداخته شده است و جفای به کشورهای اسلامی را بسیار وسیع‌تر، انبوه‌تر و طولانی‌تر می‌داند. این نامه با اشاره‌ای دیگر طبق شواهدی نقش ایالات متحده در ایجاد، تقویت و تسلیح القاعده، طالبان و... را مطرح می‌نماید و در ارائه آن تروریسم‌های تکفیری قرار گرفته‌اند که هم‌اکنون علی‌رغم قرار گرفتن در عقب‌مانده‌ترین نظام‌های سیاسی، همواره در ردیف متحدان غرب بوده‌اند و از چتر حمایت‌های غربی در سرپوش گذاشتن بر ظلم‌های خود برخوردار بوده‌اند. از دیگر شواهد تاریخی پشتیبانی از تروریسم‌های دولتی اسرائیل است؛ مردم فلسطین

سال‌هاست دچار دشواری‌هایی است که اسرائیل برای آن‌ها آفریده است. لشکرکشی‌های سال‌های اخیر غرب به کشورهای مسلمان شاهد دیگری بر این ادعاست که از منطق متناقض غرب پرده برمی‌دارد؛ تهاجم‌هایی که باعث از بین رفتن زیرساخت‌های اقتصادی و صنفی این کشور شده است و حرکت آن‌ها به سمت توسعه را متوقف یا کند کرده است (خامنه‌ای ۱۳۹۴).

۴-۷. بافت گسترده ۳ متن

ارتباط و ویژگی‌های مشترک هر سه متن

ویژگی‌های مشترک هر سه متن

۱- هر سه متن با روشنگری و تبیین مسائل و تحولات و شرایط کنونی جامعه جهانی آغاز شده است.

۲- در هر سه متن غرب و در آن نظام سرمایه‌داری مورد نقد و بررسی قرار گرفته‌اند و شواهد قابل توجهی برای این نقد و بررسی ذکر شده است.

۳- غرب و نظام سرمایه‌داری و رسانه‌های آن‌ها عامل سرپوش گذاشتن بر درک صحیح شرایط فعلی توسط مردم و جوانان حق طلب معرفی شده‌اند.

۴- مخاطب اصلی هر سمت جوانان آزاداندیش و اندیشه‌ورز هستند و در واقع ذهن بیدار جوانان مورد خطاب قرار داده شده است.

۵- در هر سه متن مقام معظم رهبری عموم مردم را دعوت به تفکر عمیق و آزاداندیشی کرده‌اند تا ابتدا جهان اطراف خود و سپس اسلام را بدون روتوش رسانه‌های غربی از لابه‌لای متون اصلی بشناسند و مورد بازشناسی قرار دهند.

۶- در سه متن خواننده به‌خوبی می‌تواند روح امید به تغییر جهان به سمت نظامی مطلوب و ایدئال را ببیند و در واقع روح امید در هر سهم متن موج می‌زند.

۷- در هر سه متن به مظلومیت اسلام و مسلمانان در برابر تبلیغات غربی اشاره شده است.

۸- در هر سمت پیشنهادهایی برای بهتر شدن دید جهانیان و نیز بهتر دیده شدن شرایط حاکم بر جهان و نحوه رسیدن به دید مطلوب اشاره شده است.

جدول ۲- تحلیل متنی نامه‌های مقام معظم رهبری به جوانان غرب

تحلیل متنی نامه‌های مقام معظم رهبری به جوانان غرب و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی (بافت گسترده متن)			
بافت گسترده متن	ربط متن به متون دیگر	سه متن بیانیه و نامه‌ای به جوانان غرب	روشنگری و تبیین در مورد مسائل و تحولات و شرایط کنونی جامعه، نقد سرمایه‌داری، تسلط سرمایه‌داری و رسانه‌های آن‌ها و جلوگیری از ایجاد درک صحیح نسبت به شرایط، دعوت مردم به تفکر عمیق و آزاداندیشی و شناخت بی‌واسطه اسلام، مخاطب قرار دادن روح بیدار و ذهن آگاه جوانان، تزریق روح امید به تغییر جهان به سمت نظامی مطلوب و ایده آل، مظلومیت اسلام و مسلمانان در برابر تبلیغات غربی، ارائه پیشنهاداتی برای بهتر شدن دید جهانیان نسبت به شرایط موجود جهان

۵. نتیجه‌گیری

از فکر ورزی و آزاداندیشی به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول شکل‌گیری تمدن‌ها و استمرار و دوام آن‌ها نام برده‌اند. اصولی که لازم و ملزوم یکدیگرند و می‌توانند زمینه‌های شکل‌گیری و تداوم تمدن بزرگ اسلامی مورد اشاره در کلام رهبر انقلاب را فراهم آورند. چون این دو مانع تصلب و تسلیم شدن در برابر قالب و چارچوبی خاص می‌شود. دین اسلام و مکتب شیعی و طبیعتاً مقام معظم رهبری به‌عنوان اندیشمندی در این مکتب انسان‌ساز، به این دو مفهوم توجه ویژه‌ای دارند و همواره ضمن تأکید بر آن، در بیانات و مکتوبات آن‌ها را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند؛ به‌طوری‌که در منظومه فکری ایشان که برخاسته از مکتب عمیق شیعی است و در همه حال توحید را سرلوحه خود دارد، آگاهی، روشن‌اندیشی و اراده قوی به‌خوبی به چشم می‌خورد. در متن بیانیه گام دوم نامه ۱۳۹۴ و ۱۳۹۳ به جوانان غرب را می‌توان سه متنی دانست که بیشترین مضامین فکر ورزی و آزاداندیشی در آن‌ها نهفته است که در این مقاله با شیوه تحلیل مجموع مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نویسنده هر سه متن، بر اساس شواهد مورد بررسی قرار گرفته، ابتدا متون خود را با روشنگری به‌طور آشکار آغاز می‌کند، شرایط گذشته‌ها را تبیین نموده، سپس موضوع اصلی خود را مطرح می‌نماید و پس از آن شواهد گسترده‌ای برای موضوعات خود می‌آورد. متن بیانیه گام دوم ابتدا چهل سال تاریخ انقلاب را مورد بحث

و بررسی قرار داده و سپس و مبنای آن ضمن آسیب‌شناسی و نقد شرایط فعلی چشم‌اندازی برای آینده انقلاب را فرا روی جوانان ایرانی قرار می‌دهد؛ چشم‌اندازی که با توسل به آن آینده‌ای روشن برای ایران اسلامی رقم می‌خورد. دقیقاً در متن دو نامه ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ مقام معظم رهبری به جوانان غرب هم همین موضوع به چشم می‌خورد؛ به طوری که این نامه‌ها با روشنگری نسبت به شرایط غرب آغاز می‌شود و شواهد گسترده‌ای برای سیاست‌های غلط غرب در اسلام‌هراسی ارائه می‌شود و سعی می‌نماید جوان حقیقت‌طلب غربی را به سمت مطالعه بدون جانب‌داری و تبلیغات رسانه‌های غربی را ترغیب نماید.

منابع

- بنگاش، ظفر (۱۳۹۳). نامه رهبر انقلاب بسیار به‌موقع منتشر شد، تسنیم (تاریخ مشاهده: ۱۳۹۳/۱۱/۱۱).
- بیابان‌نورد، علی‌رضا؛ اشرفی، اکبر (۱۴۰۰). تعامل نظریه و عمل سیاسی در اندیشه سیاسی شیعه و نقش آن در تحولات پهلوی دوم (۱۳۲-۱۳۳۲)، فصل‌نامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، سال ۱۱، شماره ۲: ۱۰۱-۱۲۵.
- بیابان‌نورد، علی‌رضا؛ اشرفی، اکبر (۱۳۹۸). تعامل نظریه و عمل سیاسی در اندیشه سیاسی شیعه و نقش آن در تحولات پهلوی اول، فصل‌نامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، دوره ۱۳، شماره ۴۷: ۶۳-۸۶.
- ثمالی، امیرحسین (۱۳۹۳). پرده جهل جوانان اروپا و آمریکا و دیپلماسی فطرت رهبری، ویژه‌نامه دیپلماسی فطرت، تهران: اندیشکده برهان: ۹-۱۷.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی خطاب به ملت ایران، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶). طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، تهران: صبها.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳). پیام مهم رهبر انقلاب به جوانان اروپا و آمریکای شمالی، تهران: پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار رهبری (تاریخ مشاهده: ۱۳۹۳/۱۱/۱).
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴). نامه رهبر انقلاب اسلامی به عموم جوانان در کشورهای غربی، پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار رهبری (تاریخ مشاهده: ۱۳۹۴/۱۰/۸).
- خسرو پناه، عبدالحسین (۱۳۹۶). منظومه فکری حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (نظام بینشی، منشی و کنشی)، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- خلعتبری، حسام‌الدین (۱۳۹۷). مبانی و اصول آزاداندیشی از منظر اسلام با تأکید بر اندیشه‌های علامه طباطبایی، فصل‌نامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، دوره ۲۲، شماره ۴، پیاپی ۷۷: ۵۹۵-۶۰۸.
- رضایی، رضا (۱۳۹۳). وضعیت ویژه مغرب زمین، پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار رهبری (تاریخ مشاهده: ۱۳۹۳/۱۱/۱۶).
- عاملی، سعیدرضا (۱۳۹۲). روش‌های تحقیق در مطالعات فرهنگی و رسانه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران

- عبد خدایی، مجتبی (۱۳۹۹). موانع آزاداندیشی در تحلیل روابط بین‌الملل، فصل‌نامه سیاست جهانی، دوره ۹، شماره ۳ (پیاپی ۳۳): ۱۸۱-۲۰۴.
- عرب یوسف‌آبادی، فائزه؛ سیفی قره یتاق، داوود؛ عرب یوسف‌آبادی، عبدالباسط (۱۳۹۴). مطالعه کارگفت‌های نامه مقام معظم رهبری به جوانان اروپا و آمریکای شمالی، فصل‌نامه مطالعات راهبردی بسیج، سال ۱۸، شماره ۶۷: ۵-۲۳.
- فرزانه، عبدالحمید (۱۳۹۸). آزاداندیشی و آفت‌های آن از نظر قرآن کریم، فصل‌نامه پژوهش‌های اعتقادی-کلامی، سال نهم، شماره ۳۶: ۱۹۵-۲۲۴.
- لک زایی، شریف؛ کیخا، نجمه (۱۳۹۴). مفهوم آزادی از منظر قرآن کریم، فصل‌نامه سپهر سیاست، شماره ۴، سال ۲: ۸۹-۱۶۶.

- Morris, J.L.J. (2004). Textual analysis in journalism. In Sh.H. Iorio (ED). Qualitative research in journalism : talking it to the streets. (pp.163-174), London: Lawrence Erlbaum associates publishers.
- Given. L.N.(2008), The Sage encyclopedia of qualitative research methods. Los Angeles, Calif: sage Publications.
- Sulami, I. & Haddad, G.F. (1999). The belief of the people of truth. Fenton, Mich: As-Sunna Foundation of America
- Lockyer, S. (2008). Textual analysis. In L.M. Given, The Sage encyclopedia of qualitative research methods (Vol. 1&2, pp865-866). London, : sage Publications.

